

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет управління фінансами та бізнесу

Затверджено
На засіданні приймальної комісії
Львівського національного університету
імені Івана Франка
_____ 20__ р. (протокол № __)

Ректор
_____ В.П. Мельник

ПРОГРАМА
Фахового вступного випробування
для здобуття
освітнього ступеня магістра
спеціальності
074 “Публічне управління та адміністрування”

Затверджено
На засіданні Вченої ради факультету
управління фінансами та бізнесу
Львівського національного університету
імені Івана Франка
29.02.2016 р. (протокол № 3/1)

Заступник голови Вченої ради
_____ Н.С. Ситник

Анотація

Прийом абітурієнтів, які мають диплом бакалавра (спеціаліста) зі спеціальностей: «Економічна теорія», «Економічна кібернетика», «Міжнародна економіка», «Економіка підприємства», «Прикладна статистика», «Маркетинг», «Фінанси і кредит», «Облік і аудит» та «Менеджмент» для здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування», проводиться за результатами фахових вступних випробувань. Вони відбуватимуться у формі тестів, які містять запитання з дисциплін циклу професійної підготовки: «Менеджмент», «Управління персоналом», «Державне та регіональне управління», «Теорія організацій», «Статистика», «Основи конституційного права», а також дисциплін циклу загальноекономічної підготовки (економічна теорія): «Політична економія», «Мікроекономіка» та «Макроекономіка».

Якщо абітурієнт вступає для здобуття ступеня магістра за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» на основі ступеня бакалавр (спеціаліста), здобутого за іншою спеціальністю («Правознавство», «Політологія», «Міжнародний бізнес», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародне право», «Міжнародні відносини», «Міжнародна інформація», «Історія», «Соціологія», «Культурологія», «Філософія», «Психологія», «Туризм», «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування»), то він крім основного фахового вступного випробування складає додаткове фахове вступне випробування у формі мотиваційної презентації.

Навчальна дисципліна “Менеджмент”

Тема 1. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ

Організація, мета її діяльності та критерії успіху. Зовнішнє та внутрішнє середовище організації. Функції менеджменту. Цикл менеджменту. Сфери менеджменту. Рівні менеджменту. Ролі менеджера в організації. Передумови виникнення науки управління. Класична теорія менеджменту. Неокласична теорія менеджменту. Кількісна теорія менеджменту.

Тема 2. ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Інтуїтивна та раціональна технології прийняття рішень. Етапи раціональної технології. Класифікація методів обґрунтування управлінських рішень. Кількісні та якісні методи. Інструменти обґрунтування управлінських рішень. Обґрунтування рішень в умовах невизначеності. Переваги й недоліки використання кількісних методів. Експертні методи прийняття рішень.

Тема 3. ПЛАНУВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Поняття планування. Місце планування серед функцій управління. Концепція управління за цілями. Переваги й недоліки управління за цілями. Поняття стратегії. Елементи стратегії. Рівні стратегії. Визначення місії фірми. SWOT-аналіз.

Тема 4. ОРГАНІЗАЦІЯ ЯК ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ

Сутність функції організації та її місце в системі управління. Організаційна структура як результат організаційної діяльності. Класична теорія організації. Процесний, системний та ситуаційний підходи у теорії організації. Групування робітників організації. Делегування повноважень. Типи повноважень. Організаційні структури управління. Механізми координації. Вертикальна координація. Горизонтальна координація. Сутність організаційних змін. Процес організаційних змін. Причини опору організаційним змінам. Методи подолання опору.

Тема 5. ОСНОВИ ТЕОРІЇ МОТИВАЦІЇ

Значення людського фактора в управлінні. Поняття мотивації. Сутність змістового підходу до мотивації. Сутність процесного підходу до мотивації.

Тема 6. УПРАВЛІНСЬКИЙ КОНТРОЛЬ

Поняття контролю та його місце у системі управління. Види управлінського контролю. Основні характеристики ефективної системи контролю. Модель процесу контролю поведінки працівників. Методи оцінки виконання. Прямий управлінський контроль. Замінники прямого управлінського контролю.

Тема 7. ЛІДЕРСТВО

Вертикальний поділ праці в організації та необхідність керування. Поняття повноваження, впливу та влади. Поняття лідерства. Поняття стилю керування та континууму стилів керування. “Теорія Х” і “Теорія Y” Д. Мак-Грегора. Причини виникнення груп в організації. Формальні та неформальні групи Розподіл ролей між членами групи. Фактори, що впливають на ефективність діяльності групи в організації.

Тема 8. КОМУНІКАЦІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Поняття комунікації та її роль у системі управління. Процес комунікації. Міжособистісні комунікації. Методи комунікацій, їх переваги та недоліки. Міжрівневі комунікації. Формальні та неформальні комунікації. Перешкоди на шляху до ефективної комунікації. Стратегії підвищення ефективності комунікацій.

Тема 9. ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ

Поняття організаційної ефективності. Критерії ефективності організаційної діяльності. Оцінка організаційної ефективності. Поняття продуктивності організації. Фактори, що впливають на продуктивність організації. Поняття ефективності управління. Ключові елементи системи оцінки ефективності управлінської діяльності.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України. Затверджена ВР України 28.06.1996 р. // Відомості ВР України. – 1996. – №30.
2. Господарський Кодекс України. – К., Парламентське видавництво, 2003.

3. Акер Д. Стратегическое рыночное управление / Д. Акер. Пер. с англ.; под ред. Ю.Н. Каптуревского. – СПб.: Питер, 2002. – 544 с.
4. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. – СПб.: Питер Ком, 2002. – 416 с.
5. Боумэн К. Основы стратегического менеджмента / К. Боумэн. – М.: Банки и биржи; Издат. об-ние «ЮНИТИ», 2003. – 153 с.
6. Виханский О. С. Стратегическое управление / О. С. Виханский. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Гардарики, 2005. – 296 с.
7. Герасимчук В.Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання / В.Г. Герасимчук. – К.: КНЕУ, 2006. – 360 с.
8. Идрисов А.Б. Стратегическое планирование и анализ эффективности инвестиций / А.Б. Идрисов, С.В. Картышев, А.В. Постников. – М.: ИИД «ФИЛИНЪ», 2006. – 272 с.
9. Касьяненко В. О. Моделювання та прогнозування економічних процесів / В. О. Касьяненко, Л. В. Старченко. – С.: Університетська книга, 2006. – 185 с.
10. Кириченко О. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності / О. Кириченко, І. Ковас, А. Ятченко. – К.: Фінансист, 2004. – 548 с.
11. Круглов М.И. Стратегическое управление компанией / Круглов М.И.. – М.: Русская Деловая Литература, 2005. – 768 с.
12. Менеджмент: Практические ситуации, деловые игры, упражнения. – СПб: Питер, 2000. – 144 с.
13. Мескон М.Х. Основы менеджмента: Пер. з англ. / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі. – М.: "Дело", 1992. – 702 с.
14. Методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни «Менеджмент» для студентів спеціалізації «Менеджмент організацій» усіх форм навчання / укл. С.К. Потьомкін, Л.О. Шишмарьова, Л.А. Лисенко та ін. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2011. – 188 с.
15. Міщенко А.П. Стратегічне управління / А.П. Міщенко. – К.: ЦУЛ, 2004. – 336 с.
16. Практичні завдання до самостійної роботи з навчальної дисципліни «Менеджмент» для студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» усіх форм навчання / укл. Н.Л. Гавкалова, А.В. Чистякова, Т.В. Кайнова. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2013. – 52 с.
17. Стратегическое планирование / Под ред. Э.А. Уткина. – М.: Ассоц. авторов и издателей «ТАНДЕМ»; Изд-во ЭКМОС, 2003. – 440 с.
18. Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой / Под ред. А.П. Градова и Б.И. Кузина. – СПб.: Спец. лит., 2006. – 510 с.
19. Файоль А. Управление – це наука і мистецтво / А. Файоль, Г. Емерсон, Ф. Тейлор, Г. Форд. – М.: Республика, 1992. – 351 с.
20. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность организации / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Инфра, 2004. – 456с.
21. Фатхутдинов Р.А. Стратегический менеджмент / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Дело, 2001. – 448 с.
22. Хміль Ф.І. Менеджмент / Ф.І. Хміль. – К.: Вища школа, 2005. – 357 с.
23. Шаповал М.І. Менеджмент якості / М.І. Шаповал. – К.: Т-во «Знання», 2003. – 475 с.

Навчальна дисципліна “Управління персоналом”

Тема 1. Управління персоналом у системі менеджменту організацій.

Роль та значення управління персоналом як науки. Людина як суб'єкт і об'єкт управління персоналом. Орієнтація персоналу на корпоративну культуру. Особливості та роль персоналу в досягненні конкурентоспроможності сучасних організацій. Проблеми та тенденції у кадровому менеджменті успішних компаній.

Управління персоналом як специфічна функція менеджменту. Зміст понять «трудові ресурси», «персонал», «трудовий потенціал» «кадри». Системний підхід до управління персоналом організації. Основні елементи (підсистеми) управління персоналом.

Етапи історичного розвитку управління персоналом. Аналіз сучасних концепцій і теорій управління персоналом. Зміст концепцій «управління кадрами», «управління персоналом», «менеджмент персоналу», «управління людськими ресурсами». Особливості управління персоналом у закордонних компаніях: можливості використання досвіду.

Характерні риси особистості, що пов'язані з її поведінкою в організації. Поняття особистості. Ціннісна орієнтація працівника. Індивід й індивідуальність: спільне та відмінне персоналу. Класифікація персоналу за категоріями та її характеристика: виробничий персонал (робітники) та управлінський персонал (службовці), зміст виконуваних функцій та основні категорії в організаціях різних сфер діяльності.

Основні характеристики персоналу організації. Чисельність та структура персоналу організації. Нормативна, фактична облікова та середньооблікова чисельність працівників організації. Структура персоналу: організаційна, соціальна, штатна, рольова, функціональна.

Співвідношення та зміст понять «професія», «спеціальність», «каліфікація», «посада». Вимоги до професійно-кваліфікаційного рівня працівників. Компетентність і компетенції працівника. Види компетенцій та їх рівні. Професійна компетентність і професійна придатність.

Тема 2. Кадрова політика і стратегія управління персоналом організації.

Кадрове планування в організаціях.

Поняття та значення кадрової політики в організації. Фактори, що впливають на формування кадрової політики та умови її реалізації. Класифікація типів кадрової політики за основними ознаками. Зміст кадрової політики на різних етапах життєвого циклу організації.

Етапи розробки (проектування) кадрової політики та їх зміст: нормування, програмування та моніторинг персоналу. Розробка та реалізація кадрової політики у концептуальних кадрових документах. Правова база для здійснення сучасної кадрової політики (зміст та протиріччя).

Сутність стратегії управління персоналом. Основні типи кадрової стратегії. Взаємозв'язок стратегії розвитку організації, стратегії управління персоналом та кадрової політики. Механізм розроблення та реалізації стратегії управління

персоналом. Прогнозування в роботі з персоналом як основа розроблення кадрової стратегії.

Поняття кадрового планування. Мета та завдання планування роботи персоналом на підприємстві. Види планування: стратегічне, тактичне, операційне (поточне). Фактори, що впливають на визначення потреб у персоналі. Поняття маркетингу персоналу та його функції.

Методи визначення потреб підприємства у персоналі. Характеристика методів планування персоналу. Планування чисельності персоналу за категоріями посад: основна та додаткова потреби у персоналі. Аналіз внутрішніх та зовнішніх джерел майбутніх потреб у персоналі. Способи нормування ресурсів.

Оперативний план роботи з персоналом в організації. Індивідуальний план працівника. Структура інформації про персонал.

Тема 3. Організація набору та відбору персоналу.

Зміст процесу набору та наймання працівників. Основні джерела ін формації про вакансії. Визначення вакантних місць. Формування вимог до претендентів. Професіограма: модель співробітника і модель посади. Залучення персоналу: створення бази даних кваліфікованих кандидатів для відбору. Характеристика джерел залучення кандидатів. Роль кадрових агентств.

Професійна орієнтація та профорієнтаційна робота. Методи та форми професійної орієнтації. Профорієнтація: суть і завдання, організація роботи. Методи управління професійною орієнтацією працівників. Зарубіжний досвід.

Моделі та методи відбору працівників. Критерії відбору працівників. Загальні процедури найму персоналу в організаціях. Етапи відбору кадрів. Професійний відбір персоналу. Первинний відбір. Техніка проведення телефонної розмови з приводу працевлаштування. Анкетування. Правила проведення інтерв'ю з представниками різних рівнів управління організації. Види співбесід. Довідки про кандидата. Співбесіда з керівником підрозділу. Аналізування та оцінювання індивідуальних відмінностей претендентів, їх зіставлення. Випробування. Рішення про найм.

Трудова адаптація та її види: організаційна, соціально-психологічна, професійна, психофізіологічна. Первинна та вторинна адаптація. Вхідження та інтеграція. Швидкість трудової адаптації та фактори, що її зумовлюють. Керівна і виховна роль керівника та менеджера персоналу. Інструктаж. Наставництво.

Тема 4. Організування діяльності та функції служб персоналу.

Призначення та роль сучасних служб персоналу в організації. Стан, проблеми і тенденції розвитку кадрових служб. Основні функції та відповідальність кадрових служб. Статус, організаційна побудова та принципи розподілу повноважень між працівниками кадрових служб.

Ролі та функції менеджера з персоналу в організації роботи кадрової служби. Вимоги до ділових, професійних та особистісних рис менеджера з персоналу.

Інформаційне та методичне забезпечення служби персоналу. Автоматизовані програми з управління персоналом. Основні регламентуючі документи в організації

діяльності кадрових служб. Організація обліку та звітності з персоналу. Заходи з охорони та безпеки кадрової інформації в організації.

Тема 5. Формування колективу організації. Згуртованість та соціальний розвиток колективу.

Колектив як соціальна група. Ознаки колективу: єдність мети, умовна відокремленість, організаційна та територіальна єдність. Функції колективу та його різновиди в організації. Роль керівника та менеджера з персоналу у формуванні колективу. Види структур трудового колективу: функціональна, професійно-кваліфікаційна, соціально-демографічна, вікова, соціально-психологічна, соціально-класова.

Колектив як вища форма внутрішньої організації групи. Ознаки колективу. Принципи та етапи процесу створення трудового колективу. Роль корпоративної культури у формуванні колективу організації: норми, цінності, традиції. Формальна і неформальна структура трудового колективу. Типи нормальних груп в організації. Фактори утворення неформальних груп та основні ознаки їх існування. Різновиди малих груп в управлінні персоналом. Чинники ефективної роботи групи. Специфіка жіночих колективів.

Згуртованість колективу: сутність і стадії. Особливості управління персоналом на етапах розвитку колективу. Колективи згуртовані, розчленовані та роз'єднані. Фактори, що впливають на згуртованість колективу. Поняття про команду та командну роботу в управлінні персоналом. Колектив і команда: спільне та від'ємне..

Соціально-психологічні особливості колективу як об'єкта управління. Психологічна сумісність членів колективу та чинники, що її обумовлюють. Соціальні ролі особистості. Вимоги до психологічних якостей працівників і керівників сучасних організацій. Методи вивчення соціально-психологічного клімату в колективі.

Сутність і значення соціального розвитку колективу. Зміст, етапи розробки проекту, затвердження та реалізація плану соціального розвитку. Характеристика основних розділів і документальне відображення. Методи збирання соціальної інформації.

Тема 6. Оцінювання персоналу в організації.

Оцінювання персоналу в сучасній організації. Сутність та різновиди оцінювання персоналу за цілями. Критерії та методи оцінювання персоналу. Якісні, кількісні та комбіновані методи ділового оцінювання працівників організації.

Основні принципи ефективного ділового оцінювання працівників. Оцінювання якості роботи різних категорій персоналу. Методи оцінювання управлінського персоналу: за діловими якостями, за складністю виконуваних функцій, за результатами та цілями діяльності.

Критерії та різновиди ділового оцінювання керівників: оцінювання результатів основної та другорядної діяльності, оцінювання поведінки в колективі, виконання функцій з управління колективом та оцінювання результатів роботи підлеглих. Показники оцінювання різних категорій посад керівників.

Основні критерії оцінювання спеціалістів: рівень кваліфікації, творчість і винахідливість, ініціативність, виконавська і трудова дисципліна. Оцінювання робітників і службовців: рівень кваліфікації, виконавська і трудова дисципліна, якісні показники роботи, дотримання правил техніки безпеки тощо.

Атестування персоналу: сутність та види. Призначення та зміст атестаційної комісії. Організація та порядок проведення атестації персоналу. Зміст, атестації для різних категорій персоналу. Документальне супроводження атестації. Використання результатів атестації персоналу.

Тема 7. Управління розвитком і рухом персоналу організації.

Управління процесом вивільнення персоналу.

Загальний і професійний розвиток персоналу. Сутність та завдання професійного розвитку персоналу. Виявлення та аналізування потреб персоналу. Навчання персоналу. Програми підготовки персоналу. Професійна підготовка, підвищення кваліфікації, перепідготовка. Післядипломна та додаткова освіта. Стажування. Зміст понять «самоосвіта», «саморозвиток». Перспективи професійного зростання в Україні.

Поняття про трудову кар'єру та службове зростання. Планування та управління службовою кар'єрою працівників. Моделі кар'єри: горизонтальна та вертикальна. Фактори, що визначають напрям та швидкість кар'єри. Створення відповідних умов для кар'єрного зростання працівників.

Управління мобільністю кадрів. Аналізування потреб та оцінка плану розвитку персоналу. Планування та підготовка кадрового резерву. Формування списку кадрового резерву за категоріями персоналу. Особливості підготовки резерву управлінських кадрів. Ротація кадрів як форма руху і підвищення кваліфікації працівників. Переміщення, переведення на іншу посаду, роботу. Суміщення професій.

Види кадрових нововведень. Інноваційний потенціал працівника.

Причини та фактори вивільнення персоналу. Процедура звільнення. Соціальні та виробничі критерії вибору працівників на звільнення. Соціальні гарантії. Особливості виходу працівників на пенсію як форма звільнення. Поняття та значення абсентеїзму.

Управління плинністю кадрів та фактори, що їх зумовлюють. Показники абсолютні та відносні. Типові порушення трудової та виконавської дисципліни, причини їх виникнення. Нещасні випадки. Дисциплінарний вплив. Розробка заходів із регулювання плинності персоналу.

Управління якістю трудового життя працівників організації. Управління безпекою персоналу: техніка безпеки та охорони здоров'я працівників в організації. Профілактичні та протиепідемічні заходи в управлінні персоналом на підприємстві.

Тема 8. Соціальне партнерство в організації.

Ефективність управління персоналом.

Соціальне партнерство як засіб узгодження інтересів роботодавця і працівників. Механізм функціонування системи соціального партнерства: функції і

завдання, законодавча база. Інтереси роботодавця і працівників: спільність і розбіжність, імовірність виникнення і загострення конфліктів.

Колективний договір як засіб зміцнення соціального партнерства. Сторони та зміст колективного договору. Порядок укладання та реєстрації колективного договору. Строк чинності колективного договору та контроль за його виконанням.

Регулювання соціально-трудових відносин в організації. Громадські організації. Роль профспілкової організації у представництві інтересів найманих працівників.

Система економічних, соціальних та організаційних показників управління персоналом: сутність та зміст. Критерії ефективності управління персоналом. Комплексна оцінка ефективності управління персоналом: сутність, переваги та недоліки у застосуванні. Методи оцінювання ефективності результатів роботи персоналу.

Взаємозалежність ефективності діяльності підприємства та результатів роботи персоналу. Показники оцінювання ефективності діяльності підрозділів з управління персоналом. Ефективність витрат на персонал. Роль кадрового аудиту та кадрового консультування в підвищенні ефективності управління персоналом.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Балабанова Л.В., Сардак О.В. Управління персоналом: Навч. посіб. - К: ВД «Професіонал», 2006. – 512 с.
2. Савченко В.А. Управління розвитком персоналу. - К.: КНЕУ, 2002. – 476 с.
Додаткова література
3. Борисова Е.А. Управление персоналом для современных руководителей. - СПб: Питер, 2003. 288с.
4. Дятлов В.Я. Управление персоналом. - М.: ПРИОР, 2000. - 442с.
5. Журавлев Н.А. Технология управления персоналом. Настольная книга менеджера. - М.: Экзамен, 2002. - 220с.
6. Кибанов А.Я. Управление персоналом организации. Практикум. - М.: ИНФРА-М, 1999. - 162с.
7. Крамаренко В.І., Холод Б.І. Управління персоналом фірми: Навч. посіб. - К.: ЦУЛ, 2003. - 318 с.
8. Крилов А.А. Керівництво співробітниками фірми. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. - 246с.
9. Маслов Е.В. Управление персоналом предприятия: Учебн. пособ. - М.: ИНФРА-М, 2003. - 384с.
10. Поліщук М.П. Управління персоналом. - К.: МАУП, 1999. -458с.
11. Пугачев В.П. Руководство персоналом организации. -М.: Аспект Пресс, 2002. - 248с.
12. Цветаев В.М. Управление персоналом. - М.: СПб: Питер, 2001.- 404с.
13. Цыпкин Ю.А. Управление персоналом. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001.- 326с.
14. Щекин Г.В. Основы кадрового менеджмента: учебник. -3-е изд., перераб. и доп. - К.: МАУП, 1999. - 360с.

Навчальна дисципліна “Теорія організацій”

Тема 1. Методологічні засади теорії організації

Сутність поняття «організація». Закони організації. Закони функціонування (статики) організації: закон композиції, закон пропорційності, закон найменших. Закони розвитку (динаміки) організації: закон онтогенезу (перетворення), закон синергії, закон інформованості-упорядкованості, закон єдності аналізу й синтезу, закон самозбереження. Класифікація законів. Принципи організації: принцип ланцюгового зв'язку; принцип інгресії; принцип підбору; принцип рухомої рівноваги; принцип слабкої ланки. Групування принципів. Етапи розвитку організації: зародження, зростання, зрілості, старіння. Збереження рівноваги організації та її цілісності.

Організаційні теорії: класична організаційна теорія; теорії організаційної поведінки: теорія інститутів та інституційних змін; популяційно-екологічна (еволюційна) теорія: тектологія О. Богданова; ноосфера В. І. Вернадського.

Еволюція теоретичних концепцій організації. Основні моделі організацій: органічна та механістична моделі. Сучасна організаційна парадигма: сутність, значення, зміст, практична спрямованість.

Тема 2. Організація як система

Формування системних уявлень: Платон, Аристотель, Кант, А. Смит. Системність як загальна властивість матерії. Системний підхід (погляд). Стан системи, властивості системи, поведінка системи, дія, подія.

Будова систем: підсистема, елемент, структура, зв'язок. Атрибути зв'язку: прямо-ваність, сила, характер. Класифікація систем. Загальна класифікація: абстрактні системи; конкретні системи; відкриті системи; закриті системи; динамічні системи; адаптивні системи; ієрархічні системи, їх характеристики. Класифікація за ознаками: за походженням; за описом змінних; за способом управління; за типом операторів. Аспекти організаційного порядку. Типологія організацій.

Будова організації. Принципи структуризації організації. Типи організації та принципи побудови організаційних структур

Соціальна організація і соціальна спільність. Людина як елемент соціальної системи. Активність і опірність соціальної організації. Загальні риси соціальної організації. Основні види соціальних організацій: формальна й неформальна організації.

Організаційна діяльність. Альтернативні парадигми організаційного процесу. Система управління - кібернетичний підхід. Принципи управління: принцип розімкненого управління; принцип розімкненого управління з компенсацією обурень; принцип замкненого управління; принцип однократного управління. Оптимізація управління. Організація як процес організування. Структурні елементи процесу організації. Операції процесу організації. Способи процесу організації. Механізм процесу організації.

Тема 3. Самоорганізація

Природно-наукові засади синергетики. Ентропія. Самоорганізація як ґрунтовний процес природи. Антиентропійна спрямованість самоорганізації. Сутнісний зміст синергетики.. Основні положення синергетичної концепції самоорганізації. Аттрактори, біфуркація, фрактали, детермінований хаос. Процеси самоорганізації.. Принципи самоорганізації: принцип від'ємного зворотного зв'язку; принцип позитивного зворотного зв'язку.

Гнучкість організації. Гнучкість процесу: гнучкість орієнтації й реалізації. Гнучкість системи: фактори й результати гнучкості системи. Виробнича гнучкість: фактори та функціональні й структурні ознаки виробничої гнучкості.

Сталість організації; статична й динамічна сталість. Типи сталості Різні види рівноваги.

Тема 4. Зовнішнє й внутрішнє середовище організації

Внутрішнє середовище організації. Змінні всередині організації (внутрішні фактори): цілі, завдання, структура, технологія, люди. Взаємозв'язок внутрішніх факторів. Зовнішнє середовище організації.

Мікрооточення (фактори зовнішнього середовища безпосереднього впливу): партнери; конкуренти; центральні та місцеві органи влади; навколишнє населення; природні умови. Макрооточення (фактори зовнішнього середовища опосередкованого впливу): міжнародні події та оточення; стан економіки; соціокультурні фактори; політичні обставини; розвиток науки й технології; право; соціально-суспільні фактори. Взаємозв'язок факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Тема 5. Організаційне проектування

Сутність та етапи організаційного проектування. Переваги та недоліки традиційних організаційних форм управління. Переваги та недоліки адаптивних організаційних форм управління. Теоретичні засади створення й розвитку організаційних форм управління

. Основні методологічні принципи проектування організаційних форм управління. Методи проектування організаційних форм управління.

Технологія проектування організаційних форм управління. Процес проектування організаційних форм управління: зміст основних етапів проектування. Етапи в процесі проектування. Етапи організаційного проектування. Методи організаційного проектування.

Тема 6. Культура організації

Зміст понять «культура» і «організаційна культура». Концептуальні підходи до формування організаційної культури. Моделі організаційної культури. Характеристики організаційної культури. Громадянська й корпоративна культури.

Типологія організаційних культур. Визначальні фактори культури організації. Підходи до типізації організаційних культур: факторні моделі цінностей; менталітет і організаційна культура; фундаментальні вірування та цінності; ставлення до часу; конкуруючі цінності. Характеристика типів культури за ознакою конкуруючих

цінностей: кланова, ієрархічна (бюрократична), ринкова культури.

Сучасна українська організаційна культура: джерела та основний зміст.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України – К.: Юридична л-ра, 1996
2. Алексеева М. М. Планування діяльності фірми: навчально-методична допомога/ Алексеева М. М. – М.: Фінанси та статистика, 1997.
3. Аниський Ю. Л. Організація та управління малим бізнесом/ Аниський Ю. Л. – М.: Фінанси та статистика, 2001.
4. Баранников А. Ф. Теорія організації: [Підручник для вузів]/ Баранников А. Ф. – М.: ЮНІТІ-ДАНА, 2004.
5. Беляев А. А. Системология организации : учебник / А.А. Беляев, Э.М. Коротков; под ред. Э.М. Короткова. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 182 с.
6. Керженцев П. М. Принципи організації/ Керженцев П. М. – М.: Економіка, 2000.
7. Латфуллин Г.Р. Теория организации / Г.Р. Латфуллин, А.В. Райченко. – СПб.: Питер, 2004. - 395 с.
8. Мильнер Б.З. Теория организации : учебник / Б.З Мильнер. – М.: Инфра-М, 2009. – 864 с.
9. Радченко Я.В. Теория организации. ГУ / Я.В. Радченко, Э.А. Смирнов. – М.: ЗАО Финстатинформ, 2000. – 212 с.
10. Смирнов Э.А. Теория организации / Э.А. Смирнов. – М.: Инфра-М, 2003. – 248 с.
11. Приходько Т.Ю. Теория организации / Т. Ю. Приходько, В.И. Приходько. – СПб.: Питер, 2004. – 269 с.
12. Акулов В.Б. Теория организации : учеб. пособие / В.Б. Акулов, М.Н. Рудаков. – Петрозаводск : ПетрГУ, 2002. – 192 с.
13. Бай С.І., Самокиш О.В., Пашенко І.Н. Теорія організації. Навч. посіб. /; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К.: 2008. – 93 с.
14. Жуковська Л. Е. Теорія організації: Навчальний посібник / Жуковська Л. Е., Борисевич Є. Г., Стрельчук Є. М. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011.
15. Іванова Т. Ю., Приходько В. І. Теорія організації: навч. посіб./ Іванова Т.Ю., Приходько В. І. – СПб.: Пітер, 2004.
16. Колокнева М. В. Теорія організації в питаннях і відповідях: навч. посіб./ Колокнева М. В. – М.: ТК „Велбі”: „Проспект”, 2004.
17. Монастирський Г.Л. Теорія організації: навч. посіб. / Г.Л. Монастирський. – К.: Знання, 2008. – 319 с. .
18. Парахина В. Н., Федоренко Т. М. Теорія організації: навч. посіб./ В.Н. Парахина, Т. М. Федоренко – М.: КНОРУС, 2004.
19. Рогожін С. В., Рогожина Т. В. Теорія організації: навч. посіб./ С. В. Рогожін, Т. В. Рогожина – [2-е вид.] – М.: Іспит, 2004.
20. Шеметов П. В., Петухова С. В. Теорія організації: курс лекцій / П. В.Шеметов, С. В. Петухова – М.: Омега-л, 2006. 148

Навчальна дисципліна “Статистика”

Тема 1. Методологічні засади статистики

Загальне уявлення про статистику та короткі відомості з її історії. Особливості статистики як самостійної суспільної науки. Предмет статистики. Теоретичні основи статистики. Зв'язок статистики з іншими суспільними науками.

Основні категорії статистики: статистична сукупність, статистична закономірність, закон великих чисел. Статистичні ознаки та їх класифікація. Варіація ознак. Статистичні закономірності та форми їх вияву.

Загальне поняття про статистичну методологію. Етапи статистичного дослідження. Основні розділи статистичної науки: загальна теорія статистики, соціально-економічна статистика, статистика галузей народного господарства (промисловості, сільського господарства, будівництва, торгівлі, фінансів та ін.).

Завдання і функції статистики на сучасному етапі. Принципи сучасної організації статистики в Україні. Структура статистичних органів, їх права і обов'язки.

Тема 2. Статистичне спостереження

Суть статистичного спостереження та його організація. План статистичного спостереження. Програмно-методологічні питання плану спостереження: мета і завдання спостереження, об'єкт і одиниці спостереження, одиниця обліку, програма спостереження. Організаційні питання плану статистичного спостереження: місце і час спостереження, критичний момент, органи спостереження, кадри і матеріально-технічна база спостереження.

Джерела та організаційні форми статистичного спостереження.

Звітність – основна форма статистичного спостереження. Поняття звітності, її значення і вимоги до неї. Види звітності за періодичністю і способом подання (річна і поточна звітність, поштова і телеграфна звітність), за порядком проходження (централізована і децентралізована звітність). Типова і спеціалізована звітність. Основні реквізити звітності.

Спеціально організоване статистичне спостереження.

Види статистичного спостереження: за часом реєстрації фактів (поточне, періодичне, одноразове), за способом одержання інформації (безпосереднє, документальне, опитування), за повнотою охоплення одиниць спостереження (суцільне і несучільне). Види несучільного спостереження: вибіркоче, основного масиву, монографічне, анкетне, моніторинг.

Перевірка достовірності статистичних даних, її значення і організація. Контроль результатів спостереження: арифметичний і логічний. Види помилок спостереження, шляхи запобігання їм, способи виявлення і виправлення.

Тема 3. Зведення і групування статистичних даних

Поняття та основні елементи статистичного зведення. Організація і техніка статистичного зведення. Просте і групове зведення.

Групування – основа наукової обробки даних статистики. Суть статистичних групувань та їх роль у статистичному аналізі. Класифікація групувань за метою і завданням дослідження та кількістю групувальних ознак. Поняття про групувальну

ознаку. Види групувальних ознак. Поняття про інтервали, встановлення розміру інтервалів.

Ряди розподілу: атрибутивні і варіаційні. Елементи рядів розподілу. Побудова рядів розподілу, їх графічне зображення.

Тема 4. Подання статистичних даних: таблиці, графіки, карти

Загальне поняття про статистичні таблиці, їх роль і значення в статистиці. Підмет і присудок таблиць. Види таблиць. Правила побудови таблиць.

Поняття статистичного графіка. Роль і значення статистичних графіків у соціально-економічних дослідженнях.

Тема 5. Узагальнюючі статистичні показники

Суть і значення статистичних показників. Види і функції статистичних показників. Поняття про абсолютні величини, їх значення в статистиці. Одиниці вимірювання абсолютних величин: натуральні, вартісні, трудові. Види абсолютних величин.

Відносні величини, їх суть, форми виразу. Взаємозв'язок абсолютних і відносних величин. Застосування відносних величин в практичній діяльності. Основні види відносних величин: планового завдання, виконання плану, динаміки, структури, координації, порівняння, інтенсивності.

Поняття про середні величини та їх значення в статистиці. Основи обчислення середніх величин. Види середніх величин.

Середня арифметична проста і зважена. Середня гармонічна та умови її застосування. Інші степеневі середні величини.

Розподільчі середні – мода і медіана, їх суть і порядок обчислення.

Тема 6. Аналіз рядів розподілу

Суть варіації масових явищ. Показники варіації і їх значення в статистиці. Статистичні характеристики варіації: розмах варіації, середнє лінійне відхилення, середній квадрат відхилень (дисперсія), середнє квадратичне відхилення, коефіцієнт варіації.

Основні характеристики форми розподілу. Характеристики нерівномірності розподілу, асиметрії.

Види дисперсій. Методи обчислення та математичні властивості дисперсії.

Тема 7. Статистичні методи вимірювання взаємозв'язків

Завдання статистики при вивченні взаємозв'язку суспільних явищ. Види взаємозв'язків між явищами.

Метод аналітичного групування. Дисперсійний аналіз. Правило розкладання варіації та економічна суть кореляційного відношення.

Основи кореляційно-регресійного аналізу. Оцінка лінії регресії. Лінійний коефіцієнт кореляції. Перевірка істотності зв'язку.

Тема 8. Аналіз інтенсивності динаміки

Поняття про ряди динаміки, його елементи і правила побудови.

Види рядів динаміки та їх особливості.

Статистичні характеристики динамічних рядів: абсолютний приріст, темп зростання, темп приросту, абсолютне значення одного проценту приросту.

Методи обчислення середніх у рядах динаміки.

Тема 9. Аналіз тенденцій розвитку та коливань

Вивчення основної тенденції розвитку. Основні прийоми перетворення рядів динаміки: спосіб укрупнення періодів, зведення рядів до однієї основи, згладжування та аналітичне вирівнювання рядів динаміки. Поняття про рівняння тренду. Порівняльний аналіз рядів динаміки. Статистичне вивчення сезонних коливань.

Тема 10. Індексний метод

Суть індексів. Завдання індексного аналізу. Види індексів. Індивідуальні і загальні індекси. Порядок обчислення індивідуальних індексів.

Агрегатний індекс як основна форма економічного індексу. Агрегатний індекс фізичного обсягу продукції (товарообігу), цін, собівартості, продуктивності праці та інші.

Системи взаємозалежних індексів. Розкладання загального абсолютного приросту за факторами. Середній арифметичний і середній гармонічний індекси. Базисні і ланцюгові індекси, їх взаємозв'язок.

Аналіз динаміки середнього рівня інтенсивного показника. Територіальні індекси.

Список рекомендованої літератури

1. Бек В.Л. Теорія статистики: Курс лекцій. Навчальний посібник – К.: ЦУЛ, 2002.
2. Вашків П.Г., Пастер П.І., Сторожук В.П., Ткач Є.І. Теорія статистики. – К.: Либідь, 2001.
3. Єріна А. М., Пальян З. О. Теорія статистики: Практикум / А.М.Єріна, З.О.Пальян. — 5-те вид., стер.. — К.: Знання, 2006. – 255 с.
4. Захожай В.Б., Федорченко В.С. Теорія статистики / Європ. ун-т фінансів, інформ. систем, менеджменту і бізнесу. – К., 2000
5. Ковалевський Г.В. Статистика. – Харків: ХНАМГ, 2010. – 313 с.
6. Лугінін О.Є. Статистика. Підручник. 2-е видання, перероблене та доповнене – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 608 с.
7. Мармоза А.Т. Теорія статистики: [Навч. посіб. для підгот. фахівців екон. спец.]. – К.: Ельга: Ніка-Центр, 2003. – 389с.
8. Попов І.І., Федоренко В.С. Теорія статистики: Практикум: Навч. посіб. / Попов І.І., Федоренко В.С.; Київ. держ. торг.-екон. ун-т. – К., 2001. – 202 с.
9. Статистика: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Кушнір Н. Б., Кузнецова Т. В., Красовська Ю. В. та інші/ – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.

Навчальна дисципліна “Основи конституційного права”

Тема 1. Конституційне право України як галузь права Джерела Конституційного права України

Поняття, предмет і метод конституційного права України (далі – конституційне право) як галузі права. Суспільні відносини, які регулюються нормами конституційного права. Місце конституційного права в системі національного права України.

Структурна характеристика конституційного права. Інститути конституційного права. Конституційне право як складова публічного права. Норми конституційного права (поняття, форми виразу, юридичні властивості), їх класифікація. Конституційно-правові відносини, їх види, суб'єкти та об'єкти. Конституційно-правові санкції. Відповідальність у конституційному праві.

Наука конституційного права в Україні: основні етапи розвитку, провідні правові школи, проблеми наступництва, сучасний стан та перспективи розвитку науки конституційного права. Юридична, соціологічна, політологічна і культурологічна школи конституційного права. Українські вчені конституціоналісти.

Методологія науки конституційного права. Функції та методи дослідження. Конституційне право як навчальна дисципліна.

Конституційне право та інші дисципліни конституційно-правового циклу.

Джерела конституційного права: поняття, системи, види. Конституція України – основне джерело конституційного права. Характеристика законів, інших нормативно-правових актів, які є джерелами конституційного права.

Тема 2. Конституція – Основний Закон Української держави

Історико-культурні та соціально-економічні передумови виникнення інституту «основного закону (*lex fundamentalis*) держави» як важливого елементу загальноєвропейської культури.

Поняття та сутність Конституції, її юридичні властивості. Предмет та межі конституційного регулювання. Функції Конституції. Об'єкти конституційного регулювання. Форма і структура Конституції. Реалізація Конституції.

Конституція і конституціоналізм. Поняття, сутність та характерні ознаки конституціоналізму як політико-правового явища.

Тема 3. Історія конституційного розвитку України

Періодизація розвитку конституційно-правової думки в Україні. Політико-правова характеристика пам'яток правової думки та основних конституційних проектів і актів України попередніх етапів національної історії: «Руська правда» Ярослава Мудрого, Литовські статuti, Конституція Пилипа Орлика, «Начерки Конституції Республіки» Григорія Андрузького, «Проект оснований устава украинского общества «Вольный Союз» – «Вільна Спілка» Михайла Драгоманова, конституційний проект Михайла Грушевського 1905 року, універсали Української Центральної Ради, конституційне законодавство Української Народної Республіки,

Західноукраїнської Народної Республіки, Української Гетьманської Держави, Карпатської (Закарпатської) України, Української РСР та ін.

Політико-правова характеристика етапу становлення нової конституційної системи незалежної України (Декларація про державний суверенітет України; Концепція нової Конституції України, схвалена Верховною Радою Української РСР 19 червня 1991 року; Акт проголошення незалежності України; проекти Конституції України 1 липня 1992 року, 26 жовтня 1993 року; Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України).

Загальний огляд конституційних проектів України 1995-1996 років. Витоки та перспективи розвитку Конституції України 1996 року. Наступність у конституційному розвитку України. Перехідні положення Конституції України.

Сучасний розвиток Конституції України. Теоретичні питання, що стосуються реалізації норм Конституції (поняття, характерні ознаки, форми реалізації – дотримання і реалізація). Суб'єкти реалізації Конституції України. Пряма й опосередкована дія конституційних норм. Правова охорона Конституції України (поняття, зміст та характерні ознаки).

Порядок внесення змін до Конституції України.

Тема 4. Конституційний лад і його закріплення в Конституції України

Поняття конституційного ладу, його ознаки та умови. Взаємозв'язок між конституційним ладом і суспільним ладом та політикою держави. Закріплення конституційного ладу в Конституції та чинному законодавстві України.

Конституційне закріплення політичної системи України. Політичний плюралізм (багатоманітність) як основа політичної системи України. Конституційно-правовий статус основних суб'єктів політичної системи України.

Економічна система України та її конституційно-правове регулювання. Україна як держава з ринковою економікою. Економічний плюралізм (багатоманітність) як основа економічної системи України. Форми власності і тенденції їх розвитку в Україні. Державне регулювання економіки і антимонопольне законодавство.

Соціальна система і соціальна структура українського суспільства, тенденції їх розвитку. Конституційно-правові принципи соціальної політики держави та їх реалізація. Україна як соціальна держава. Конституційно-правові основи духовно-культурних відносин: освіта, наука, культура, релігія. Конституційно-правові основи міжнародних відносин. Мовна політика в Україні та її конституційне закріплення. Ідеологічний плюралізм (багатоманітність) як основа духовно-культурних відносин в Україні.

Поняття та ознаки засад конституційного ладу. Система та зміст принципів, що становлять засади конституційного ладу України. Людина, її права і свободи, честь і гідність як найвища соціальна цінність. Народний і державний суверенітет: поняття і взаємозв'язок. Принцип поділу влади як системотворчий принцип організації та діяльності державного механізму України. Принцип визнання та гарантування місцевого самоврядування як основа територіальної організації влади

в Україні. Принципи республіканізму, унітаризму та демократизму як визначальні для форми Української держави. Принцип визнання міжнародно-правових стандартів, його роль у входженні України у світове співтовариство та процесах євроінтеграції.

Державні символи України. Державний Герб. Державний Прапор. Державний Гімн.

Тема 5. Основи правового статусу особи та громадянина

Поняття і сутність правового статусу особи в державі. Основи правового статусу людини. Принципи основ правового статусу особи.

Поняття і юридична природа основних прав, свобод і обов'язків.

Система основних прав і свобод людини і громадянина: політичні, громадянські, економічні, соціальні, культурні та екологічні. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні.

Гарантії прав та свобод. Право на рівний захист законом, презумпція невинності, право на кваліфіковану юридичну допомогу.

Поняття та сутність основних гарантій реалізації та захисту (охорони) прав, свобод і обов'язків. Інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Юридичні гарантії прав людини: матеріальні і процесуальні форми, юридична відповідальність. Судовий розгляд справ як гарантія захисту прав і свобод.

Тема 6. Громадянство України

Поняття та ознаки громадянства. Громадянство як особливий правовий стан. Політико-правовий характер громадянства. Стабільність громадянства. Взаємний характер відносин громадянства. Загальні та спеціальні принципи громадянства України. Принцип єдиного громадянства та його закріплення у Конституції України. Законодавство України з питань громадянства.

Категорії осіб, що належать до громадянства України. Документи, які засвідчують належність до громадянства України.

Набуття громадянства України. Підстави набуття громадянства України. Момент, з якого набувається громадянство України. Набуття громадянства України за народженням чи територіальним походженням. Застосування «принципу крові» та «принципу ґрунту» при визначенні належності до громадянства України. Вимоги до осіб, що приймаються до громадянства України. Категорії осіб, які не можуть бути прийняті до громадянства України. Поновлення у громадянстві України та інші підстави набуття громадянства України.

Припинення громадянства України. Вихід з громадянства України. Втрата громадянства України. Підстави втрати громадянства України, що можуть бути передбачені міжнародними договорами України.

Система органів, що беруть участь у вирішенні питань громадянства України, їх компетенція. Повноваження Президента України у справах з питань громадянства України. Комісія при Президентові України з питань громадянства: порядок утворення, склад, повноваження. Спеціально уповноважений центральний орган

виконавчої влади з питань громадянства України. Процедури з питань громадянства України.

Тема 7. Статус іноземців, біженців та осіб без громадянства в Україні

Загальна характеристика Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні». Поняття «іноземець» та «особа без громадянства». Невизнання за громадянами України належності до іноземного громадянства. Категорії іноземців та осіб без громадянства. Особливості правового статусу іноземців та осіб без громадянства, які мають дипломатичний чи консульський імунітет.

Підстави перебування іноземців та осіб без громадянства на території України. Документи, що засвідчують законність перебування іноземців та осіб без громадянства на території України. Віза та візовий режим.

Принципи правового статусу іноземців та осіб без громадянства в Україні. Національний режим іноземців та осіб без громадянства в Україні.

Основні (конституційні) права та свободи іноземців та осіб без громадянства в Україні. Особливості правового статусу іноземців та осіб без громадянства, які постійно проживають в Україні, а також тих, які тимчасово перебувають на її території. Особисті права іноземців та осіб без громадянства. Політичні права та свободи іноземців та осіб без громадянства в Україні. Економічні, соціальні та культурні права іноземців та осіб без громадянства в Україні.

Основні обов'язки іноземців та осіб без громадянства в Україні. Юридична відповідальність іноземців та осіб без громадянства в Україні. Персона «нон грата».

Поняття «біженець». Підстави та порядок набуття статусу біженця в Україні. Особливості правового статусу біженців в Україні. Права та обов'язки біженців. Підстави та юридичні наслідки припинення статусу біженця.

Тема 8. Територіальний устрій України

Територіальний устрій як категорія конституційного права.

Територія держави як об'єкт конституційно-правового регулювання. Конституційно-правовий статус кордонів держави, територіальна юрисдикція. Державна територія України (поняття, основні етапи формування, проблема співвідношення державної території з українською етнічною територією). Державний кордон України.

Україна – унітарна держава. Територіальна автономія в унітарній державі: статус Автономної Республіки Крим. Конституційно-правові засади розмежування повноважень України та Автономної Республіки Крим. Конституція Автономної Республіки Крим, порядок її прийняття і затвердження. Конституційно-правові засади організації та функціонування органів Автономної Республіки Крим, контроль за їх діяльністю.

Адміністративно-територіальний устрій України: Автономна Республіка Крим, область, район, місто, селище, село. Порядок утворення адміністративно-територіальних одиниць. Статус адміністративно-територіальних одиниць та порядок його зміни. Організація влади в адміністративно-територіальних одиницях.

Столиця України: особливості політико-правового статусу міста Києва. Спеціальний статус міста Севастополя.

Тема 9. Конституційні форми народовладдя.

Конституційна система державних органів України

Форми безпосереднього волевиявлення українського народу. Способи формування державних органів: вибори, призначення, спадкування, їх вплив на соціально-політичну природу і статус державних органів.

Поняття і види виборів в Україні. Вибори як спосіб обрання народних депутатів України, Президента України, голів і депутатів місцевих рад, сільських, селищних і міських голів.

Виборче право і виборча система. Об'єктивне і суб'єктивне виборче право. Активне і пасивне виборче право. Принципи виборчого права. Основні засади виборчого процесу.

Види виборчих систем: мажоритарна, пропорційна та змішана; їх основні відмінності.

Призначення виборів. Виборчі округи, виборчі дільниці, виборчі комісії, списки виборців. Висунення кандидатів, суб'єкти права висунення кандидатів. Гарантії діяльності висунених кандидатів. Фінансування виборів. Визначення результатів голосування.

Поняття і види референдумів. Предмети всеукраїнського та місцевих референдумів. Порядок організації та проведення всеукраїнського та місцевих референдумів. Юридична сила рішень всеукраїнського та місцевих референдумів.

Народне обговорення найважливіших питань суспільного і державного життя. Дорадче опитування громадян. Збори громадян та інші форми визначення громадської думки. Відкликання народних депутатів України, депутатів та голів місцевих рад. Звернення громадян. Порядок розгляду пропозицій, заяв і скарг громадян. Відповідальність за порушення законодавства про звернення громадян.

Поняття та основні ознаки органу державної влади. Конституційний статус органу державної влади. Конституційна система і види органів державної влади. Чинники, що впливають на формування системи органів державної влади: форма правління, форма політичного правління, форма державного устрою, доктрина поділу влади, досвід державного будівництва, національні традиції державотворення та ін.

Конституційні принципи організації та діяльності органів державної влади.

Тема 10. Верховна рада України.

Спеціалізовані органи парламентського контролю

Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади. Поняття парламенту і парламентаризму. Соціальне призначення і політична роль парламенту, як органа всенародного представництва. Фактори, які визначають провідну роль парламенту в державному механізмі України.

Порядок формування Верховної Ради України та її структура. Правовий статус керівництва Верховної Ради України та її органів (Погоджувальної Ради,

комітетів, тимчасових комісій, депутатських фракцій). Соціальний і партійний склад Українського парламенту.

Функції та компетенція Верховної Ради України. Конституційно-правові основи взаємовідносин Верховної Ради України з Президентом України, органами виконавчої та судової «гілок влади». Парламентські процедури. Законодавчий процес в Україні та його основні стадії. Право законодавчої ініціативи в Українському парламенті. Бюджетний процес. Форми парламентського контролю за діяльністю уряду: вотум недовіри, депутатські запити і звернення, спеціальні і слідчі комісії. Акти Верховної Ради України.

Правове становище народних депутатів України. Особливості мандату народних депутатів України. Несумісність депутатського мандату з іншими видами діяльності. Права і обов'язки народних депутатів України. Основні гарантії депутатської діяльності. Підстави і порядок дострокового припинення депутатських повноважень.

Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Порядок його обрання, принципи діяльності. Функції та компетенція Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Акти реагування Уповноваженого на факти порушення прав людини. Підстави і порядок дострокового припинення повноважень Уповноваженого.

Тема 11. Конституційно-правовий статус Президента України.

Кабінет Міністрів України, інші органи виконавчої влади

Соціальне призначення, політична роль глави держави в системі вищих органів держави. Президент України як одноосібний глава держави. Президент України в системі вищих органів державної влади.

Порядок заміщення посади глави держави. Юридичні вимоги до кандидатів на пост Президента України. Загальна характеристика законодавства про вибори Президента України. Інавгурація Президента України. Символи президентської влади.

Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України. Відповідальність глави держави (імпичмент). Підстави і порядок здійснення імпичменту.

Функції та компетенція Президента України. Загальнодержавне представництво і забезпечення єдності державної влади як прерогативні функції Президента України. Взаємовідносини глави Української держави з парламентом, урядом, державним апаратом. Повноваження глави держави у сфері вищого представництва в державі і поза нею. Роль глави держави у законодавчому процесі. Повноваження глави держави у сфері особистого статусу громадян. Президент України як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України. Акти глави держави.

Гарантії діяльності Президента України. Недоторканність Президента України. Збереження звання Президента України. Юридичні, організаційні, матеріально-фінансові, символічно-церемоніальні та інші гарантії діяльності Президента України

Апарат Президента України, його політико-правова роль. Адміністрація Президента України. Рада національної безпеки і оборони України. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим. Інші допоміжні органи при Президентові України.

Правова природа уряду – Кабінету Міністрів України, його місце в системі органів державної влади. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України: місце в системі органів виконавчої влади, структура, порядок утворення, основні напрями діяльності, акти, відповідальність. Прем'єр-міністр України, віце - прем'єр-міністри України і міністри України.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади.

Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади. Порядок формування, структура, повноваження та акти місцевих державних адміністрацій. Відповідальність місцевих органів виконавчої влади.

Тема 12. Верховний Суд України та інші суди загальної юрисдикції. Конституційний суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні

Конституційно-правовий статус і соціальне призначення органів судової влади. Судова система України. Суд загальної юрисдикції: конституційно-правові засади утворення та функціонування. Спеціалізовані суди.

Верховний Суд України. Порядок формування, структура, повноваження та організація діяльності. Голова Верховного Суду України. Пленуми Верховного Суду України.

Місце і роль Конституційного суду України в конституційній системі України. Історія становлення конституційної юрисдикції в Україні.

Порядок формування і структура Конституційного суду України. Повноваження Конституційного суду України. Акти Конституційного суду України та їх юридичне значення.

Статус судді Конституційного суду України. Функції та повноваження Голови Конституційного суду України та його заступників.

Тема 13. Конституційний статус органів прокуратури

Роль прокуратури України в державному житті. Принципи організації та діяльності прокуратури України.

Порядок формування, система, організація діяльності прокуратури України. Структура органів прокуратури. Призначення і відставка Генерального прокурора України. Акти прокурорського реагування на виявлені правопорушення.

Статус працівників прокуратури України.

Тема 14. Конституційні засади місцевого самоврядування

Поняття місцевого самоврядування, його соціальне призначення і політична роль. Основні концепції місцевого самоврядування. Принцип визнання і гарантування місцевого самоврядування як одна з основ конституційного ладу України. Принципи місцевого самоврядування в Україні.

Система місцевого самоврядування в Україні. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування.

Порядок організації, функції та повноваження органів місцевого самоврядування. Поєднання представницької і безпосередньої демократії на місцевому рівні. Місцеві вибори і референдуми, громадські слухання і місцеві ініціативи. Питання місцевого значення як предмет місцевого самоврядування.

Правовий статус депутатів місцевих рад. Імперативний мандат депутатів місцевих рад. Права та обов'язки депутатів місцевих рад. Гарантії діяльності депутатів місцевих рад.

Конституційно-правовий статус органів місцевого самоврядування. Представницькі органи місцевого самоврядування. Питання, що можуть бути вирішені тільки на сесії місцевої ради.

Виконавчі органи місцевих рад, їх система, склад і порядок формування. Виконавчі комітети місцевих рад. Управління і відділи місцевих рад. Роль керівництва місцевих рад в організації їхньої діяльності. Служба в органах місцевого самоврядування.

Взаємовідносини органів місцевого самоврядування з органами виконавчої влади. Власні і делеговані повноваження. Форми і способи контролю з боку центральної влади. Відповідальність місцевого самоврядування.

Список рекомендованої літератури

1. Конституція України [текст]: (відповідає офіційному текстові): - К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 56 с.
2. Богданова Н. Поняття науки конституційного права // Вестник МГУ Серія 11. Право. – 1999. – № 5.
3. Конституційне право України / За ред. проф. В.В. Погорілка. – К., 2000.
4. Кравченко В.В. Конституційне право України. Навчальний посібник. – К., 2000.
5. Наливайко Л. Конституційний контроль та конституційно-правова відповідальність // Нова політика. – 1999. – № 5.
6. Поголяєва М. Інститути конституційного права України: поняття, ознаки та критерії розмежування // Право України. – 2000. – № 5.
7. Тацій В., Тодика Ю. Конституційне право: Критерії, ступінь обґрунтованості // Віче. – 1995. – № 4.
8. Конституція України [текст]: (відповідає офіційному текстові): - К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 56 с.
9. Конституційне право України / За ред. проф. В.В. Погорілка. – К., 2000.
10. Конституційні засади правового регулювання економічних процесів в Україні // Право України. – 1997. – № 9.
11. Кравченко В.В. Конституційне право України. Навчальний посібник. – К., 2000.
12. Лавринович О. Конституційне забезпечення народовладдя в Україні // Віче. – 2000. – № 2.
13. Основи конституційного права України / За ред. проф. В.В. Копейчикова. – К., 1997.

14. Тодыка Ю.Н., Супрунюк Е.В. Конституция Украины – основа стабильности конституционного строя и реформирования общества. – Симферополь, 1997.
15. Шемшученко Ю. Теоретичні проблеми формування правової держави // Право України. – 1995. – № 12.
16. Яковлев А.М. Конституционный строй: социальный и правовой аспекты // Вопросы философии. – 1995. – № 10.
17. Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001 № 2235-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
18. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини» від 23.12.1997 № 776/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>
19. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 №3773-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
20. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 № 3671-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
21. Закон України «Про імміграцію» від 07.06.2001 № 2491-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2491-14>
22. Міжнародний документ «Загальна декларація прав людини» від 10.12.1948 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
23. Закон України «Про статус народного депутата України» від 17.11.1992 № 2790-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>
24. Закон України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 № 116/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/116/95-вр>
25. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2011 № 4061-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>
26. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11.07.2002 № 93-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/93-15>
27. Журавський В. Двопалатний парламент в Україні : проблеми формування // Право України.2001-№3.-с. 33-34
28. Погорілко В.Ф. Конституційне право України.- К.-2000
29. Конституція України [текст]: (відповідає офіційному текстові): - К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 56 с.
30. Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001 № 2235-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
31. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 №4572-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
32. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 № 776/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>

33. Князєв В. Поняття та елементи конституційного статусу людини і громадянина в Україні. // Право України. – 1998. – № 12.
34. Козулин А.И. Об источниках прав человека // Государство и право. – 1992. – № 2.
35. Конституційне право України / За ред. проф. В.В. Погорілка. – К., 1999.
36. Кравченко В.В. Конституційне право України. Навчальний посібник. – К., 2000.
37. Основи конституційного права України / За ред. проф. В.В. Копейчикова. – К., 1997.
38. Рабінович П.М. Межі здійснення прав людини (загальнотеоретичний аспект) // Вісник Академії правових наук України. – 1996. – № 6.
39. Рабінович П.М. Основні права людини: Загальнотеоретична характеристика // Вісник Академії правових наук України. – 1995. – № 2. Тодика Ю.Н., Ришняк
40. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
41. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11.07.2002 № 93-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93-15>
42. Конституційне право України. / За ред. проф. В.Ф. Погорілка. – К., 2000.
43. Кравченко В.В. Конституційне право України. Навч. посіб. – К., 2000.
44. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 № 586-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
45. Закон України «Про вибори Президента України» від 05.03.1999 № 474-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/474-14>
46. Логвінова М., Кафарський В. / Заг. ред. Нагребельного В. Основи правознавства. Навчальний посібник. – К., 2005.
47. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16.10.1996 № 422/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/422/96-вр>
48. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>
49. Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
50. Бойко В. Нова Конституція і судова влада // Право України. – 1997. – № 1.
51. Гергелійник В. Конституційний Суд в системі органів контрольної влади: теоретичні аспекти // Право України. – 1999. – № 5.
52. Конституційне право України / За ред. проф. В.В. Погорілка. – К., 2000.
53. Кравченко В.В. Конституційне право України. Навчальний посібник. – К., 2000.
54. Мартиненко П. Конституційний Суд України // Політичний календар – 1999 – № 4.
55. Тесленко М. Про місце Конституційного Суду України в системі вищих органів державної влади // Право України. – 1999. – № 12.
56. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16.10.1996 № 422/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/422/96-вр>

57. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>
58. Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
59. Закон України «Про Вищу раду юстиції» від 15.01.1998 № 22/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/22/98-вр>
60. Закон України «Про службу безпеки України» від 25.03.1992 № 2229-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>

Навчальна дисципліна “Державне та регіональне управління”

Тема 1. Основи теорії державного управління. Державна влада та державне управління

Соціальна природа поняття «державне управління», його мета та зміст. Державне управління як системне суспільне явище. Системні характеристики державного управління. Теорія систем та управління. Фундаментальні процеси управління: планування, організація, управління, зв'язок. Визначення моделі системи державного управління. Етапи формування моделі системи державного управління на основі системного підходу. Об'єкт державного управління та предмет вивчення.

Основні теорії державного управління: економічна теорія держави; теорія суспільного вибору (суспільний договір, «фіаско держави», мінімізація трансакційних витрат); теорія соціології (теорія держави, соціальна структура суспільства, соціальна мобільність, статус і статусні ролі); теорія менеджменту (теорія раціональної бюрократії, організовані структури управління, розподіл праці в управлінських структурах, державне адміністрування).

Еволюція дослідження предмета державного та регіонального управління. Державне та регіональне управління у системі суспільних наук, інші науки і галузі знань. Поняття, система та завдання державного та регіонального управління як навчальної дисципліни. Методи вивчення державного та регіонального управління. Мистецтво управління. Структура курсу «Державне та регіональне управління».

Держава як суб'єкт управління суспільними процесами. Сутність сучасної держави. Основні риси держави. Категорія влади. Державна влада як складова державно-владного механізму. Поняття та сутність функцій державного управління. Види функцій державного управління. Реалізація функцій в державному управлінні: основні проблеми.

Державне управління як система, що розвивається. Рівні державного управління: загальнодержавне управління, управління на регіональному та місцевому рівнях. Суб'єкти та об'єкти державного та регіонального управління. Принципи державного управління, механізми їх прояву і використання.

Цілі державного управління, їх юридичне та ресурсне забезпечення. Функціональна структура державного управління. Сутність і класифікація функцій державного управління. Характеристика загальних (основних) та спеціальних (спеціалізованих) функцій. Допоміжні функції. Основні напрями діяльності в системі державного управління.

Поняття та класифікація методів державного управління. Організаційно-розпорядчі (адміністративні) методи, їх переваги та недоліки. Економічні методи та їх інструменти. Правові методи. Соціально-психологічні та неформальні методи впливу.

Сутнісні характеристики (риси) організаційної структури державного управління. Унітарна та федеративна організація державного управління. Основи побудови організму Дійної структури державного управління.

Моделі державного управління: світовий досвід. Структура державного управління у провідних країнах світу: інституційний, функціональний та організаційний аналізи;

центральні, регіональні та місцеві органи управління, їх ієрархія, проблеми взаємодії. Використання зарубіжного досвіду державного управління у вітчизняній практиці.

Тема 2. Державне управління в окремих сферах суспільного розвитку

Державне регулювання економіки, його цілі, функції, об'єкти. Роль держави у розвитку підприємництва. Державне регулювання структурної перебудови національної економіки. Конкурентна та інноваційно-інвестиційна політика держави, методи та інструменти. Засоби впливу на розвиток промислового і сільськогосподарського виробництва, сфери обігу і торгівлі. Управління зовнішньоекономічним сектором.

Особливості управління соціальною сферою. Соціальна політика держави: необхідність, сутність, цілі та принципи. Основні об'єкти та складові політики. Моделі соціальної політики. Методи впливу держави на розвиток соціальних відносин. Основні напрями соціальної політики держави щодо економічно активного населення. Діяльність держави щодо вразливих верств населення. Формування системи соціального захисту. Завдання державного регулювання розвитку елементів соціальної інфраструктури.

Державне управління в адміністративно-політичній сфері. Політика як наука, мистецтво і вид діяльності. Види політики держави, їх цілі, принципи формування, інструменти реалізації. Національна безпека та державне управління.

Специфіка управління у сфері культури та ідеології. Державне управління у сфері освіти, молодіжної політики, культури, науки, туризму, спорту, охорони здоров'я. Вплив держави на розвиток інформаційного простору, формування суспільної свідомості. Державне управління і сфера особистого життя людини.

Тема 3. Роль різних гілок влади у процесі державного управління. Державне управління на регіональному рівні

Система органів публічної влади. Законодавча влада в системі державного управління. Поняття, склад і структура парламенту, його повноваження.

Державне управління і виконавча влада: поняття, співвідношення, взаємозв'язок. Роль виконавчої влади в управлінні. Види органів виконавчої влади та питання їх класифікації. Уряд і державне управління.

Судова влада у системі державного управління. Поняття і роль судової влади у суспільстві. Судові системи та судові органи. Здійснення судової влади.

Сутність і види контролю у суспільстві. Контрольна влада у системі управління, її органи та форми діяльності.

Особливості організаційної структури державного управління в зарубіжних країнах.

Регіональне управління: сутність, цілі та специфіка. Історичні форми управління регіональним розвитком. Державна регіональна політика та політика територіально-адміністративних органів. Роль місцевого самоврядування у розвитку регіону.

Основні напрями регіонального управління: управління природно-ресурсним потенціалом регіону, управління фінансовими, трудовими ресурсами. Вплив органів державної влади на промислове і сільськогосподарське виробництво в регіоні, функціонування регіональних ринків. Управління інноваційною діяльністю. Роль державного управління щодо розвитку соціальної інфраструктури регіону.

Механізми реалізації регіональної політики держави: інституційно-правові, організаційні, фінансово-економічні, соціально-психологічні. Місцеві бюджети як фінансова основа соціально-економічного розвитку регіону. Державні та регіональні програми. Історичний досвід та особливості функціонування та управління територій із спеціальним статусом.

Регіональне управління та місцеве самоврядування. Поняття та суть місцевого самоврядування. Його основні ознаки та принципи, моделі управління. Роль органів місцевого самоврядування у розвитку регіону. Централізація та децентралізація влади.

Тема 4. Система органів державної влади в Україні: конституційні основи їх функціонування, роль в управлінні

Історичний досвід державного управління в Україні. Конституційна модель розподілу влади в Україні. Верховна Рада та державне управління. Інститут Президента та державне управління. Органи виконавчої влади України: загальна характеристика, управлінські зв'язки. «Субординація», «координація» і «реординація» між органами виконавчої влади.

Центральні органи виконавчої влади. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Регіональні органи виконавчої влади.

Місцеве самоврядування у державному управлінні України. Проблеми функціонування та напрями реформування.

Центральні органи виконавчої влади (ЦОВВ) у системі державного управління. Історія формування і функціонування. Організаційна структура та завдання ЦОВВ, їх права, компетенція, функції.

Кабінет Міністрів України як вищий орган виконавчої влади. Історичні аспекти формування уряду України. Структура та порядок формування Кабінету міністрів України. Функціональні повноваження членів Кабінету міністрів України. Секретаріат Кабінету міністрів України, порядок формування, повноваження. Відповідальність Кабінету міністрів України. Акти Кабінету міністрів України.

Міністерства України та їх повноваження. Державні комітети (державні служби) України та інші центральні органи виконавчої влади: їх статус, функції.

Територіальні органи центральних органів виконавчої влади: права, компетенція, функції. Централізація та децентралізація у структурній організації державного управління.

Місцеві державні адміністрації в системі державного управління. Основні завдання, правовий статус, компетенція місцевих державних адміністрацій. Повноваження, порядок формування та роботи місцевих державних адміністрацій. Структура місцевих державних адміністрацій, їх діяльність. Відносини місцевих державних адміністрацій у системі перш калієних та горизонтальних зв'язків.

Управління факультативними територіальними одиницями. Господарсько-правовий механізм діяльності територій із спеціальним статусом.

Історичний аспект та конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні. Державна політика у сфері місцевого самоврядування. Правовий статус органами Місцевого самоврядування в системі державного управління. Сучасна система місцевого самоврядування в Україні: територіальна громада, представницькі органи місцевого самоврядування. Асоціації та інші форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування. Особливості здійснення самоврядування в містах Києві та Севастополі.

Всесвітня Декларація місцевого самоврядування, Європейська Хартія місцевого самоврядування та проблеми функціонування інституту місцевого самоврядування в Україні.

Громадянин в державному управлінні. Поняття і основні характеристики громадянства. Права, свободи і обов'язки громадян: система закріплення. Взаємовідносини громадян і органів державного управління.

Тема 5. Внутрішня організація та управління органу державної влади

Загальнотеоретичні аспекти організації роботи органів державної влади в Україні. Орган влади як об'єкт організації. Організація як процес і функція управління.

Сутність і особливості менеджменту органу державної влади, регламент його діяльності. Стратегічне управління та формування програми діяльності органу державної влади. Функціональний аналіз та контролінг діяльності органу державної влади. Інформаційне та комунікаційне забезпечення внутрішньої організації органу державної влади. Підготовка та прийняття рішень в органах державної влади. Зв'язки з громадськістю в системі управлінської діяльності органу державної влади. Роль та місце керівника в управлінні органами державної влади. Сутність лідерства в державному управлінні. Забезпечення законності в державному управлінні. Специфіка юридичної відповідальності в державному управлінні.

Тема 6. Державна служба в Україні

Державна служба: поняття, риси, функції, принципи, види, організація. Система правових актів про державну службу та правовий статус державних службовців. Класифікація посад державних службовців.

Проходження державної служби та управління державною службою. Атестація державних службовців. Етика поведінки державних службовців. Управління державною службою. Державна кадрова політика. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації державних службовців.

Бюрократія і бюрократизм у державному управлінні: світові тенденції та вітчизняна специфіка.

Тема 7. Ефективність державного управління. Державний контроль у сфері виконавчої влади

Поняття ефективності в управлінні. Чинники та критерії ефективності державного управління. Загальна соціальна ефективність державного управління. Ефективність їх діяльності управлінських органів і посадових осіб. Економічна оцінка ефективності функціонування органу державної влади. Демократичні процедури визначення ефективності державного управління.

Державний контроль у сфері виконавчої влади в Україні, його зміст та правові засади. Види контролю. Здійснення державного контролю щодо виконавчої влади з боку суб'єктів інших гілок влади: парламентський контроль, прокурорський нагляд, судовий контроль, адміністративний нагляд міліції. Громадський контроль за діяльністю органів державного управління.

Тема 8. Відносини органів публічної влади в системі управління

Основні напрями взаємодії центральних та регіональних органів державної влади та органів місцевого самоврядування з трудовими колективами, підприємствами, установами і організаціями. Взаємовідносини органів державної влади й місцевого самоврядування із судовими та правоохоронними органами: органами Служби безпеки України, органами прокуратури, органами внутрішніх справ.

Взаємодія державних органів та органів місцевого самоврядування з об'єднаннями громадян. Здійснення нагляду за діяльністю об'єднань громадян. Організація роботи із запитами громадян. Державні та адміністративні послуги з боку органів виконавчої влади та їх правове регулювання. Залучення громадськості до участі в управлінні державними і суспільними справами та контролі за функціонуванням органів влади.

Тема 9. Розвиток системи державного та регіонального управління

Проблеми взаємовідносин гілок державної влади в Україні у сфері управління. Необхідність реформування системи державного та регіонального управління. Державне та регіональне управління в контексті трансформаційних та глобалізаційних процесів. Соціально-ринкова трансформація України та завдання держави щодо формування ефективного системи управління на різних рівнях. Реформування системи державного управління відповідно до стандартів публічного адміністрування, прийнятих в Європейському Союзі та країнах розвиненої демократії.

Суть та основні напрями адміністративної реформи в Україні. Концептуальні засади реформування центральних та місцевих органів влади, напрями вдосконалення управління регіональним розвитком. Базові форми децентралізації управління. Формування ефективного організації виконавчої влади як на центральному, так і на місцевому рівнях управління. Запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади місцевого самоврядування як діяльності щодо забезпечення реалізації прав і свобод громадян, надання державних та громадських

послуг. Удосконалення механізмів правового захисту громадян у відносинах з органами державної влади. Протидія корупції в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

Створення сучасного нормативно-правового, наукового та інформаційного забезпечення системи державного управління; зміцнення та формування нових фінансово-економічних основ функціонування державного управління; організація на нових засадах Державної служби та служби в органах місцевого самоврядування; створення сучасної системи підготовки та перепідготовки управлінських кадрів; оновлення інституту відповідальності у сфері державного та регіонального управління; запровадження раціонального адміністративно-територіального устрою.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Законодавство України про місцеве самоврядування: зб. Законодав. Актів: за станом на 5 листоп. 2001 р. // Верхов. Рада України. – Офіц. вид. – К: Парлам. вид-во, 2001.
2. Авер'янов В.Б. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / В.Б. Авер'янов. – К.: Юстиніан, 2007. – 288 с.
3. Бакуменко В. Д. Державно-управлінські рішення : Навчальний посібник / В. Д. Бакуменко // - К. : ВПЦ АМУ, 2011. – 444 с.
4. Висоцький О. Ю. Основи державного управління. Частина I / О. Ю. Висоцький, О. Є Висоцька, Ю. П. Шаров. – Дніпропетровськ: НМетАУ. – 2008. – 52 с.
5. Войтович Р.В. Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз): Монографія / За заг. ред. д-ра філос. наук, проф.. В.М. Князева. – К.: Вид-во НАДУ, 2007. – 680 с. – Режим доступу: <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/Vojtovich.pdf>
6. Воронкова В.Г. Менеджмент в державних організаціях: навч. посіб. / В.Г. Воронкова. – К.: Професіонал, 2004. – 256 с.
7. Державне управління та державна служба: словник-довідник / О. Ю. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2005. – 208 с.
8. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Факт, 2003. – 384 с.
9. Мельник А.Ф. Державне управління: підручник / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський. – К.: Знання, 2009. – 582 с.
10. Желюк Т.Л. Державна служба: навч. посіб./ Т.Л. Желюк. – Луцьк: Професіонал, 2000. – 558 с.
11. Круш П.В. Регіональне управління: навч. посіб. / П.В. Круш, О.О. Кожем'яченко. – К.: ЦУЛ, 2007. – 248 с.
12. Лазор О.Д. Основи місцевого самоврядування: навч. посіб. / О.Д. Лазор, - К.: ЦУЛ, 2003. – 432 с.
13. Малиновський В. Державне управління: навч. посіб. / В. Малиновський. – Луцьк: РВВ „Вежа” Вол. держ. ун-ту ім. Л. Українки, 2000. – 558 с.
14. Оболенський О.Ю. Державне управління та державна служба: слов.-довід. / О.Ю. Оболенський. – К.: КНЕУ, 2005. – 478 с.

15. Оболенський О.Ю. Державна служба: підручник / О.Ю. Оболенський. – К.: КНЕУ, 2006. – 472 с.
16. Ординський В.Л. Управління в органах виконавчої влади: навч. посіб. / В.Л. Ординський, З.Р. Кисіль, М.В.Ковалів. – К.: ЦУЛ, 2008. – 296 с.

Фахове вступне випробування (додаткове)

Для успішного складання додаткового фахового вступного випробування необхідно володіти науковим категоріальним апаратом, тією понятійною базою, які складають теоретичний фундамент і розкривають зміст і сутність управлінських проблем.

Додатковим фаховим вступним випробуванням, якщо абітурієнт вступає для здобуття ступеня магістра за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» на основі ступеня бакалавр (спеціаліста), здобутого за іншою спеціальністю («Правознавство», «Політологія», «Міжнародний бізнес», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародне право», «Міжнародні відносини», «Міжнародна інформація», «Історія», «Соціологія», «Культурологія», «Філософія», «Психологія», «Туризм», «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування»), є мотиваційна презентація, яку вступники повинні подати у письмовому вигляді (у трьох примірниках) разом із документами до приймальної комісії, а потім представити усно перед екзаменаційною комісією у день іспиту.

Абітурієнт, який має намір вступити на спеціальність «Публічне управління та адміністрування» має бути освіченим в питаннях, в чому полягають особливості сучасної системи управління в Україні, як вона складалася, мати уявлення про спадкові соціальні, етнопсихологічні та економічні особливості управління, які можуть вплинути на його діяльність, професійне становлення та майбутній розвиток.

Мотиваційна презентація повинна дати відповідь на такі запитання:

- Яким Ви бачите майбутнє України, та які реформи, на Вашу думку, для цього необхідно здійснити?
- Оберіть одну із реформ та докладно опишіть Ваше бачення її здійснення.
- Про яку роль у здійсненні цієї реформи Ви би мріяли для себе, будучи фахівцем у сфері публічного управління та адміністрування?

Вимоги до оформлення мотиваційної презентації: обсяг презентації – не більше п'яти сторінок тексту, шрифт – Times New Roman, кегль – 14, інтервал – 1,5, поля – 2,5.

Мотиваційна презентація оцінюватиметься за такими критеріями:

- Творчий підхід.
- Самостійність у викладенні думок.
- Критичне мислення.
- Цілісність змісту.
- Акуратність.

Під час усного представлення екзаменаційна комісія також враховуватиме презентаційні навички та мотивованість вступника.